

The background of the cover is a stylized illustration in shades of orange and black. It depicts a man in a turban and a woman in a striped garment. The man is on the right, wearing a turban and a traditional garment with buttons. The woman is on the left, wearing a striped garment. The illustration is done in a sketchy, line-art style.

Mika Waltari
MIKAEL
Hakim

W S O Y

MIKA WALTARI

MIKAEL HAKIM

KYMMENEN KIRJAA MIKAEL
CARVAJALIN ELI MIKAEL EL-HAKIMIN
ELÄMÄSTÄ VUOSINA 1527-38
HÄNEN TUNNUSTETTUAAN AINOAN
JUMALAN JA ANTAUDUTTUAAN
KORKEAN PORTIN PALVELUKSEEN

Werner Söderström Osakeyhtiö
Helsinki

Tämän laitoksen ensimmäinen painos.
Teos ilmestyi ensi kerran 1955.

© Mika Waltarin perikunta

Werner Söderström Osakeyhtiö
Lönnrotinkatu 18 A, 00120 Helsinki

ISBN 978-951-0-52040-6

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@wsoy.fi

ENSIMMÄINEN KIRJA

PYHIINVAELTAJA MIKAEL

Ratkaisevan päätöksen tehtyään ihminen saa tunnolleen rauhan ja vapautuu hämmästyttävällä tavalla tuskittelustaan ja kurjuutensa tunnosta. Kääntäessäni selkäni Roomalle ja koko kristikunnalle lähteäkseni veljeni Antin kanssa vaeltamaan pyhään maahan syntien sovittamiseksi tunsin olevani kuin saatanan parkitsema nahka, jonka kovuutta nöyrytyksen ja katumuksen katkerimmatkaan kyynelät eivät pystyneet liottamaan pehmeäksi. Mutta tuskin ehti raitis merituuli puhaltaa pois nenästäni ruttoisen Rooman kalmanhajun, tuskin ehdin tuntea tukevan laivankannen jalkojeni alla tietäen hyvässä turvassa pääseväni Venetsiaan aloittaakseni sieltä hyvän matkani pyhään maahan, kun jo tunsin oloni huomattavasti paremmaksi. Tosin olin ollut mukana kukistamassa paavin hänen istuimeltaan, tosin olin omalta osaltani parhaani mukaan avustanut Rooman ryöstöä, mutta Rooman nälän, helteen ja hehkuvien raunioiden jälkeen paransi meri minut sairauden kaltaisesta masennustilastani jälleen järkeviin ajatuksiin.

»Rakas veljeni Antti», sanoin huojentuneena. »Syntimme ovat kieltämättä veriruskeat, mutta ehkä silti emme ole maailman suurimmat syntiset kuten sydämeni murtumisen hetkinä lujasti uskoin, vaan syntejämme jakamassa on kymmenentuhatta miestä ja enemmänkin ja itse asiassa keisari lienee eniten vikapää kaikkeen tapah-tuneeseen ja tarvitsee totisesti leveät hartiat kantaakseen Jumalan vihan painon. Eikä meidän sovi epäillä Jumalaa, vaan hänellä täytyi olla oma tarkoituksensa salliessaan meidän tuhota Rooman ja suistaa paavi Clemensin, joka epäilemättä on taitamattomasti hoidellut P. Pietarin avaimia. Myös paranemiseni rutosta lienee varma todistus, etten Jumalan silmissä ole kaikkein suurin syntinen.»

Mutta Antti nojasi pään kämmeniinsä, huokasi raskaasti ja sanoi: »Veljeni Mikael, älä puhu minulle vaikeista ja monimutkaisista asioista, joissa roomalaisen ja kanoonisen oikeuden tohtoreilla on kylliksi pohtimista maailman loppuun asti. Oma mahani sanoo kyllin selvästi minulle, että olen ihmisistä kurjin ja raadollisin, ja jos jotakin ihmettelen, niin ihmettelen vain, miksi Jumala on nähnyt vaivan ja toimittanut kaltaiseni viheliäisen olennon maan päälle. Mahani kouristelee eikä se suostu pitämään sisässään hyvää ruokaa, kieleni on musta ja koko mies haisen selvästi raadolta. Sitä paitsi lukemattomat kirput kävelevät pitkin ruumistani ja harmaat miehet kurkistelevat minua mastojen takaa. Totisesti emme poistuneet Roomasta hetkeäkään liian varhain ja siunaan sinua tästä järkevästä ajatuksesta, vaikka tunnenkin juuri nyt kuolevani.»

Olin ollut niin oman kurjuuteni masentama, etten ollut kiinnittänyt huomiota Anttiin. Nyt vasta äkkäsin, että hänen kasvonsa olivat harmaat ja kätensä tutisivat, kun hän pyöritteli hyvää leipää mallinä suussaan saamatta sitä niellyksi. Minut valtasi kauhea pelko, että hän oli sairastunut ruttoon, mutta jos laivassa puhkesi rutto, ei meille kenellekään sallittaisi pääsyä Venetsiaan, vaan jäisimme meren armoille ja matkamme venyisi aavistamattomaksi ajaksi. Siksi kehoitin Anttia ryhdistäytymään, jottei kukaan havaitsisi hänen sairauttaan, mutta tottelematta minua Antti laski leivän kädestään ja meni hoippuvin polvin laivankaiteen ääreen merimiesten suureksi huviksi. Heistä oli näet hullunkurista nähdä jyrkän miehen sairastuvan meritautiin.

Palattuaan luokseni Antti hymyili surkeasti ja sanoi: »Älä pelkää, Mikael, ei tämä ole ruttoa eikä tämä ole meritautiakaan, vaan tämä on Jumalan rangaistus ja seuraus jumalattomasta elämästäni Roomassa. Enhän viiteen viikkoon ole nähnyt selvää aamua, päivää tai iltaa, vaan hurvittelin kaikki rahani turmiolliseen viiniin, josta saatanan riivaamat kaupustelijat nylkivät niin hirmuisia hintoja, että voisin purskahtaa itkuun sitä ajatellessani. Mutta surmanisku minulle oli tynnyrillinen muskottiviiniä, jonka löysin ennen lähtöämme palaneen talon kellarista ja ilkeästi salasin tovereiltani.»

Tuskin Antti sai sanotuksi sanan muskottiviiniä kun hänen kasvonsa vääristyivät uudelleen, hän työnsi kouransa suunsa eteen ja horjui yököttelemään laivan kaiteen ääreen. Palattuaan luokseni hän jatkoi urheasti;

»Mikael, en murehdi enää rahanmenoa, vaikka kurkustani on näinä viikkoina pulpunnut alas niin paljon kultaa, että muualla maailmassa olisin voinut ostaa isohkon maatilan karjoineen sillä summalla elääkseni lopun ikäni hurskasta ja hyödyllistä elämää. Enkä jaksa surra edes ilkeitä väkivallantekoja, joihin humalan höyryt minua yllyttivät yhtä hyvin omia tovereitani kuin Rooman viattomia asukkaita kohtaan, puhumatta espanjalaisista, joita oli pakko heti lyödä vasten kuonoa missä hyvänsä heitä kohtasin, koska he ilkeydessään väijyivät henkeämme. Mutta suren järki-vähäiseni puolesta, sillä totta puhuen ei päässäni ole enää yhtään selkeätä ajatusta.»

Katsellessani Antin kurjaa tilaa säälin häntä, sillä hänen pyöristyvien silmiensä harhaileva katse osoitti, ettei hän enää ollut täydessä tolkussaan. Toden totta pelkäsin hänen puolestaan muistaen Raamatun sanaa, että kellä on hänelle annetaan ja kenellä ei ole häneltä otetaan sekin vähäinen pois, eikä Antilla järjen puolesta ollut paljon menettämisen varaa. Siksi nuhtelin häntä ankarasti ja muistutin hänen mieleensä kaikkia hyviä päätöksiä, jotka hän kerran toisensa jälkeen oli suruttomasti rikkonut. Mutta Antti sanoi hätäntyneenä:

»Älä soimaa minua nyt, Mikael, vaan säästä soimaukset parempaan ajankohtaan, sillä soimaaaja luiskahti juuri sisään erehtyessäni pitämään kitani ammoltaan. Nyt se möyrii mahaani ja livauttaa silloin tällöin karvaisen häntänsä kurkuuni niin että pelkään tukehtuvani. Kristillisen rakkauden tähden armahda minua, veljeni Mikael, ja anna minun edes kerran hörpätä tuopistasi, sillä kirkas punainen ruokaviini tuskin voi minua vahingoittaa sen enempää kuin jo olen vahingoittanut sieluani ja ruumistani. Olkoon se viimeinen kerta ja kohdatkoon minua Jumalan kauhein rangaistus ja kaikkien hyvien ihmisten halveksuminen ja ylenkatse, jos tämän päätökseni rikon, eikä tuon tuopillisen jälkeen pidä enää tuleman viinin tilkkaa huulteni yli, vaan nimenomaan muskottiviinistä vannon pyhimmän valan, että jos vielä kerran sitä maistan, menen ja hirtän omin käsin itseni.»

Varoitellen Anttia pitämään valansa annoin hänelle tilkan viiniä ja iskin sen jälkeen hänestä suonta ja laskin hänestä verta niin paljon että itseänikin hirvitti. Vielä annoin hänelle kaksi säästämääni laudanumpalleroa, jotka tohtori Paracelsus oli lahjoittanut minulle lähtiessäni Baselin kaupungista keisarin palvelukseen ja sotimaan paavia vastaan. Ne uuvuttivat hänet sikeään uneen ja

hän nukkui pari vuorokautta, vaikka houraili unissaan ja olisi hypännyt mereen, ellen olisi köyttänyt häntä kiinni makuupenkkiin. Vihdoin hän heräsi tolkkuihinsa kalvaana ja vaiteliaana ja sai syödyksi vadillisen lihakeittoa. Purjehdimme parhailaan vastatuulessa pyrkien Messinan salmeen ja liiallisesta airojen rasituksesta muuan uskon soutuorja alkoi sylkeä verta, niin että soutajien päällysmiehen oli pakko päästää hänet kahleista ja viskata mereen. Tämän nähtyään Antti omasta vapaasta tahdostaan meni istumaan soutupenkille haisevien orjien keskelle ja alkoi yksin hoidella airoa, jota käyttelemään tavallisesti tarvittiin kolme tai neljä orjaa.

Mielestäni Antti käyttäytyi sopimattomasti ja väärin laskeutuessaan soutupenkille vääräuskoisten ja rikollisten joukkoon, mutta itse hän sanoi nöyrästi haluavansa syntiensä sovituksi hikoilla viinin myrkyt ruumiistaan airon ääressä. Lääkärinä olisin suonut hänelle mieluummin lepoa kuin rasitusta, mutta en vastustellut hänen tyhmyyttään, koska minulla oli laivassa muuta seuraa.

Sattui näet niin, että nuo kaksi Mantuan ruhtinashovin ylhäistä naista, jotka olivat antautuneet signorian lähettilään herra Venierin suojelukseen ja joita olimme auttaneet valepukuisina pakenemaan Roomasta, ihastuivat suuresti koiraan Raeliin. He hyväilivät ja hellittelivät kilvan sitä syöttäen sille monenlaisia herkkupaloja ja olisivat välttämättä halunneet ostaa sen minulta ihmetellen sen viisautta ja somaa käyttäytymistä. He tarjosivat minulle jopa kymmentä tukaattia, mikä tosiaan oli suuri hinta pienestä koirasta, joka ei voinut ylpeillä ruhtinaallisten koiratallien ylhäisillä sukupuilla. Jyrkästi kieltäydyttyäni he kävivät uteliaiksi ja antautuivat puheisiin kanssani. Olinhan laivaan noustuani pukeutunut säädylliseen asuun ja pidin kultaketjua kaulassani ja sormuksia sormissani. Myös olin vielä nuori ja kauniskasvuinen ja väri palasi kasvoihini merituulen ja runsaan ruoan ansiosta. Siksi he katselivat mielellään minua enkä mitenkään halunnut salata heiltä, että olin oppinut mies ja opiskellut sekä Pariisin että Baselin yliopistossa. Jos he asustani ja käyttäytymisestäni sen lisäksi päättelivät minun olevan myös ylhäistä syntyperää, niin se oli mielestäni heidän oma asiansa.

Huomattuaan ylhäisten naisten suopeuden minua kohtaan myös herra Venier kävi suosiolliseksi ja tähän hänellä oli täysi syy, koska veljeni Antti ja minä maksoimme hänelle säädyttömän suuren hinnan hänen suojeluksestaan päästäksemme turvallisesti Venetsiaan. Hänen vaatimuksistaan ymmärsin hyvin miksi Venetsia oli maail-

man mahtavin ja rikkain kauppakaupunki, mutta meillä ei ollut ketään muuta suojelijaa ja saatuaan rahansa hän tosiaan rehellisesti varjeli ja auttoi meitä kaikin tavoin. Useita kertoja hän katseli kaunist a sormustani, jota koristi virheetön rubiini ja kymmenen vihreää kiveä kehässä sen ympärillä. Kevyesti huoaten hän sanoi, ettei se kenties ollut varsin kallis sormus, mutta että sen kaunis käsityö miellytti häntä. Siksi lahjoitin sen hänelle raskain sydämin Venetsian kellotornin ja kirkkojen mahtavien kupujen kohotessa näkyviin vihreän meren sylistä, ja hän ihastui niin suuresti lahjastani, että pääsimme hänen saattueensa mukana vaikeuksista nousemaan maihin lukuisista ruttolääkäreistä ja tullimiehistä huolimatta. Tällä tavoin saimme esteittä kuljetetuksi mukanamme vaatteisamme, voissämme ja rahapusseissamme kultana, jalokivinä ja koruina kaiken sen mitä meille oli jäänyt oikeudenmukaisena osanamme Rooman ryöstöstä.

Vieläpä herra Venier kohtuulliseen hintaan antoi minulle luottamuksensa osoitukseksi henkilöllisyystodistuksen ja hankki siihen notaarin sinetin. Koska en halunnut käyttää saksalaista nimeäni Pelzfuss eikä kenelläkään ollut varmaa tietoa sellaisesta etäisestä ja ehkä pakanallisesta maasta kuin Finlandia, mainitsin hänelle vain rehellisesti oikean nimeni Mikael Karvajalka. Tämän nimen hän kirjoitti todistuksessaan muotoon Michael Carvajal. Tästä syystä on myöhemmin väitetty minun olleen espanjalaista synty-perää, vaikka herra Venier pyynnöstäni nimenomaan mainitsi minun aikaisemmin kuuluneen Tanskan laillisen kuninkaan Kristian II:n hovikuntaan ja suorittaneen signorialle hyviä palveluksia Rooman ryöstön aikana kesällä 1527.

Tämä todistus kourassani ei minun tai Antin tarvinnut pelätä kaikkein kirkkaimman tasavallan viranomaisia, vaan saatoimme vapaina miehinä majoittua mihin halusimme ja matkustaa minne halusimme paitsi tietysti keisarin maihin, joihin tiet olivat tukossa sodan takia. Mutta keisarin maihin emme suinkaan pyrkineet, vaan mieluummin vältimme niitä, koska olimme karanneet hänen lippujensa alta pelastaaksemme sielumme.

Siten oli kuin olisin haudan löyhkäävästä pimeästä noussut uuteen elämään seisossani vapaana kuin taivaan lintu ihmeellisen Venetsian suurella torilla. Rutosta parantunut ruumiini hengitti täysin siemauksin meren raitistamaa kesäilmaa, voima paisui jäsenissäni ja Venetsian ihmisvilinässä kohtasivat uteliaat silmäni kaikki

maailman kansat erilaisissa asuissaan ja päähineissään. Heidän joukossaan liikkui vapaasti turkkilaiset ja juutalaiset, maurit ja neekerit puhumatta lukemattomista pakolaisista, jotka Italian eri maista olivat sodan takia etsineet turvaa kaikkein kirkkaimman tasavallan suojeluksessa. Minulla oli tunne kuin olisin seisonut sadunhohteisten itämaiden portilla ja mieleni valtasi hiuduttava uteliaisuus nähdä outoja kansoja ja ihonvärejä, maita ja satamia, joista saapuivat nämä lukemattomat ylpeät laivat P. Markuksen leijonaviiri liehuen mastoissaan.

Mutta samalla tunsin itseni vähäpätöiseksi ja yksinäiseksi keskellä raskaskupuisia kirkkoja ja suuren kanavan varrella marmoria ja kaikkia kalliita kivilajeja sähköisiä palatseja. Siksi turvauduin väkevään veljeeni Anttiin ja sanoin:

»Näin pitkälle olemme ehtineet ja olemme terveitä molemmat ja meillä on ehjät jäsenet. Ruoka maistuu hyvältä suussani, olen viisi-kolmattavuotias ja parhaassa iässäni eikä ulkonäköniäkään sovi soimata. Myös minulla on rahaa enemmän kuin moni ikäiseni minun asemassani voisi edes uneksia omistavansa, puhun latinaa ja saksaa kuin vettä valaen, pystyn ranskaksi selvittämään vakavainkin ajatuksia eikä kukaan pysty italiankielellä minua säkissä myymään. Kahdessa korkeassa yliopistossa olen opiskellut hyödyllistä tietoa, ja vaikka minulla ei ole lääkärint diplomia, pystyn tohtori Paracelsuksen oppilaana hankkimaan välskärinä leipäni minkä maan armeijassa hyvänsä. Eikö minulla siis ole täysi syy kiittää Jumalaa hänen laupeudestaan meitä molempia kohtaan ja täydessä luottamuksessa aloittaa matkani pyhään maahan saadakseni syntini anteeksi ja aloittaakseni uuden ja paremman elämän.»

Mutta Antti katseli kovan airon verille hiertämiä rakkoja kämmenissään, huokasi haikeasti ja sanoi: »Mikael, veljeni, kumpihan meistä on aloittanut matkan pyhään maahan nöyrempanä ja katuvaisempana, sinä vai minä? Totta vie, alensin itseni orjien ja pakanain veroiseksi hikoillakseni airon ääressä perkeleen ulos ruumiistani sinun keikaillessasi laivankannella kultaketjut kaulassa ja sormukset sormissa lirkutellen naisten seurassa. Mikael, Mikael, ylpeys käy lankeemuksen edellä ja pelkään pahasti, miten meidän vielä käy. Jo pelkästä hajusta tunnen, että tämä Venetsian kaupunki on paheellinen ja kaikkea muuta kuin kristillinen kaupunki, koska täällä kuljetaan kiikkerillä veneillä pitkin katujakin, vaikka Jumala

on luonut ihmiselle jalat kävelemistä varten, mutta täällä on katujen sijasta pelkkää likaista merivettä.»

Ymmärsin Antin puhuvan näin katkerasti pelkästä kaunasta ja varoitin häntä sanoen: »Älä lainkaan kurkistele noin haikeasti sisään viinitupien ovista, ja nämä kanavat katujen asemesta ovat mitä järkevin keksintö, sillä tämä kaupunki on kesäkuumasta huolimatta puhtain näkemistäni kaupungeista, koska vesi noustessaan ja laskeessaan vie mukanaan kaiken lian ja roskan, joka muissa kaupungeissa jää myrkyttämään kadut ja ilman. Sitä paitsi ne tarjoavat monelle köyhälle miehelle tilaisuuden helppoon ansioon, kun he soutamalla venettään pitkällä airolla kuljettavat ihmisiä tarpeen mukaan kaupungin laidasta toiseen.»

Mutta Antti vastusti sanoen: »Vuosien aikana olen tottunut järkevän miehen tavoin aina hyvän matkan päätteeksi ottamaan kunnon humalan. Kenties tästä johtuu, että nyt pyhimmän päätökseni pakosta jäätyäni silkan veden armoille tunnen oloni ontoksi ja pelkät synkät ja murheelliset aavistukset täyttävät mieleni. Epäilen myös vettä vahingolliseksi ja terveydelleni vaaralliseksi, kuten niin monen sotaretken varmat kokemukset ovat todistaneet. Siksi kaikki maistuu tuhkalta suussani ja minua säikäyttävät ahneet katseet, joita nuo täyteläiset ja kalpeaihoiset naiset luovat meihin tummien harsojensa lävitse. Totta vie, heidän katseensa ovat niin kuumat, että on kuin tulenliekki pyyhkäisisi pitkin reisiäni ja minun on pakko tarttua tiukasti rahakukkarooni.»

Minäkin tunsin väristystä jäsenissäni nähdessäni Venetsian naisten tarkkaavaiset katseet heidän kävellessään hitain askelin torin laidassa holvikaarten alla. Joskin he peittivät kasvonsa läpikuultavilla harsoilla, niin he eivät olleet yhtä tarkkoja muiden ruumiillisten sulojensa peittämisessä, vaan kohdatessaan katseeni joku saattoi unohtua hajamielisesti kohentamaan pukuaan ja paljastaa nähtäväkseni valkoisen rintansa, enkä todellakaan usko, että he kaikki olivat säädyllisiä naisia, vaan ymmärsin Antin olevan oikeassa varjellessaan rahapussiaan.

Näitä naisia katsellessani suuni kävi yhtä kuivaksi kuin Antin ja minun tuli ankara jano, mutta jotten olisi esimerkilläni johtanut Anttia kiusaukseen käännyn vain vesikauppiaan puoleen ja pyysin häneltä juotavaa. Tuo vaitelias moriski kantoi selässään monipiipuista nahkasäkkiä ja ruiskutti meille molemmille auliisti pyöreihin kuppeihin jääkylmää, myskintuoksuista appelsiinijuomaa. Juo-

tuani halpaan hintaan tämän harvinaisen juoman ymmärsin hyvin, miksi Venetsiaa pidettiin maailman ylellisimpänä ja nautinnon-haluisimpana kaupunkina. Mutta juodessani pysähtyi viereeni tummaharsoinen nainen katselemaan uteliaasti kirkon edessä neljässä seetripuisessa lipputangossa liehuvia viirejä ja hänen musta hansikkaansa putosi vahingossa jalkojeni juureen. Olisin auliisti nostanut sen maasta, mutta Antti tarttui lujasti käsivarteeni ja vei minut pois vesikauppiaan luota eikä mitään vahinkoa tapahtunut, sillä mentyämme nainen huomasi itse hansikkaansa pudonneen ja kumartui ottamaan sen kiveykseltä kohauttaen olkapäitään.

Antti sanoi: »Meidän on korkein hetki vaihtaa asumme pyhiinvaeltajan nöyrään viitta, jotta jokainen ensi silmäyksellä näkee meidän kuolettavan lihaamme. Jos tosiaan aiomme pyhään maahan, meidän on pikimmiten noustava laivaan, sillä muuten meidän käy huonosti tässä kaupungissa ja kaikki hyvät päätöksemme joutuvat häpeään.»

Venetsiassa olisi mielestäni riittänyt näkemistä ja ihmettelemistä ihmisiäksi ja olisin mielelläni viipynyt siellä kauemmin ehtiäkseni rukoilla sen kaikissa kirkoissa, mutta tämä kaupunki oli tosiaan täynnä monenlaisia turmiollisia viettelyksiä ja siksi aloin tiedustella pyhään maahan lähtevää laivaa. Ennen pitkää kohtasin sataman rannassa erään vinonenäisen miehen, joka ihastui suuresti kuultuaan hyvän päätökseni sanoen, että olin saapunut Venetsiaan juuri parhaaseen aikaan. Lähipäivinä oli lähdössä suuri laivasaattue Kyprokseen Venetsian sotakaleerien suojelemana ja siihen liittyisi varmasti myös pyhiinvaeltajia kuljettava alus.

»Vuodenaika on paras mahdollinen tällaista siunauksellista matkaa varten», hän vakuutti. »Laivoja kuljettaa vieno myötätuuli eikä myrskyistä ole pelkoa. Vahvat kaleerit lukuisine tykkeineen suojelevat kauppalaivoja väärauskoisten merirosvoaluksilta, jotka ovat ainaisena vaarana jokaiselle yksinäiselle alukselle. Jumalattomana ja sotaisena ajanamme ei pyhään maahan ole kovin paljon pyrkijöitä, joten laivassa ei ole ahdistavaa ja epämieluisia tungosta. Kohtuulliseen hintaan saa nauttia hyvää ja vaihtelevaa ruokaa eikä mikään estä matkustajaa ottamasta mukaan omia eväitä ja viinejä, ellei hän halua hurskaasti paastoamalla hankkia itselleen ansioita jo ennen saapumistaan pyhään maahan. Laivanvarustajan meklari pyhässä maassa järjestää parhaalla ja huokeimmalla tavalla matkan rannikolta Jerusalemiin ja täältä turkkilaisten talosta ostettu sult-

taanin kassan lupakirja takaa täyden loukkaamattomuuden pyhiinvaeltajalle.»

Kysyin häneltä paljonko hän luuli matkan tulevan maksamaan. Hän katsoi minuun, hänen sinertävät huulensa alkoivat väristä, äkkiä hänen silmiinsä pulpahtivat kyynelät ja hän ojensi välittömästi kätensä minulle sanoen: »Herra Michael del Carvajal, luottatko minuun?»

Hänen vetoavat sanansa liikuttivat minua ja sanoin uskovani, että hän oli rehellinen mies kuten minäkin. Hän kiitti minua luottamuksestani ja sanoi: »Herra Michael, varmaan Jumalan ihmeellinen kaitselmus johdatti teidät kohtaamaan juuri minut tänä siunattuna aamuna, sillä totta puhuen kaunis kaupunkimme on täynnä tunnottomia ryöväreitä ja petkuttajia, jotka eivät kammoa mitään keinoa pettääkseen herkkäuskoisia muukalaisia. Omaa parastanne tarkoittaen varoitin teitä antautumasta puheisiin kenenkään tuntemattoman miehen kanssa, vaan jättäkää kaikki minun huolekseni enkä pyydä mitään parempaa kuin uhrata aikani ja vaivani edistääkseni matkaanne ja järjestääkseni sen teille niin halvaksi kuin vain kohtuudella voi pyytää. Olen hurskas mies ja hartain haluni olisi kerran itsekin päästä matkustamaan pyhään maahan, mutta koska se varattomuuteni vuoksi on mahdotonta, olen päättänyt uhrata elämäni helpottaakseni muiden minua onnellisempien matkoja pyhiin paikkoihin missä Herramme Kristus eli, kärsi, kuoli ja nousi kuolleista.»

Hän purskahti katkeraan itkuun ja mieleni valtasi syvä sääli häntä kohtaan. Pyyhittyään kiireesti kyynelensä hän katsoi rehellisesti minua silmiin ja sanoi: »En pyydä teiltä kuin yhden tukaatin käteeni osoittaaksenne rehelliset tarkoituksenne eikä teidän tästä hetkestä lähtien tarvitse uhrata ajatuksianne ja aikaanne koko asiaan, vaan minä järjestän kaiken puolestanne ja voitte olla varma, että voitatte kymmenen tai kaksikymmentä tukaattia säästyessänne ahneiden viranomaisen ja kapteenien kiskomiselta puhumatta turkkilaisista, jotka vaativat lahjoja ovenvartijasta kirjuriin ja sinitinhaltijaan asti. Jos teillä on rahaa vaihdettavana tai koruja myytävänä, hankin teille parhaan käyvän kurssin ja tarpeellisissa ostoksissa opastan teidät rehellisten kauppiaiden luokse ja tingin puolestanne kaupunkimme hyvien tapojen mukaan. Älkääkä pitkö minua enää vieraana, vaan luottakaa minuun kuin isäanne tai veljeenne, koska ensi hetkestä mielistyin kasvoihinne.»

Enkä voinut olla luottamatta häneen, sillä hän kävelytti minua pitkin satamalaitureita ja tervehti lukuisia kapteeneja ja laivamiehiä, kauppiaita ja tullinkirjureita, jotka hymyilivät ja viskelivät hänelle hyvänsuopia kompasanoja nähdessään minut hänen seurassaan. Niinpä annoin hänelle tukaatin, mutta huomautin etten suinkaan ollut rikas mies vaan halusin matkustaa kohtuulliseen hintaan ja alistua tarpeen vaatiessa nöyrästi kaikkiin matkan epämukavuuksiin. Hän kehoitti minua olemaan huoletta ja auttoi minua ostamaan pyhiinvaeltajan viitan ja uuden rukousnauhan tinkien puolestani. Lopuksi hän saattoi minut majapaikkaani luvaten jo seuraavana päivänä tulla kertomaan milloin pääsisin matkustamaan.

Yksinkertaisen majapaikkamme vieressä P. Samuelin kujan varrella oli värjäämö, ja nähdessäni siellä nuoren pojan tuhrivan isänsä väreillä seinään kaikenlaisia kuvia muistui äkkiä mieleeni, että mestari Dürer Nürnbergissä oli kehoittanut minua etsimään käsiini Tizian-nimisen taiteilijan, jos joskus joutuisin Venetsiaan. Koska minulle vinonenäisen ystäväni avuliaisuuden ansiosta jäi joutoaikaa, en vielä pukeutunut pyhiinvaeltajan viittaan, vaan päätin lähteä viemään mestari Dürerin terveiset tuolle Tizianille. Värjärin pikku poika eli Tintoretto, kuten värjärin kisällit häntä italiaksi nimittivät, tarjoutui innokkaasti opastamaan minua. Siksi annoin illansuussa soudattaa itseni suuren kanavan varrelle mestari Tizianin työpajaan, joka oli signorian hänen haltuunsa luovuttama varastorakennus. Hän oli näet tasavallan virallinen maalari ja nautti etunaan vakinaista vuosipalkkaa saksalaisten kaupahuoneen tavarainvälittäjänä. Tästä hyvästä hänen oli määrä maalata uusia seinäkuvia dogien palatsiin. Lisäksi rahan tunteva mestari Tizian harjoitti laajaa puutavarankauppaa. Tämän kaiken kertoi minulle gondolissa istuessamme tuo vilkas Tintoretto osoitellen samalla likaisella sormellaan kaikkia taivaalla hehkuvia päivänlaskun värejä ja kysyen, eikö Venetsia mielestäni ollut ihanin ja ihmeellisin maailman kaikista kaupungeista.

Kieltämättä Venetsia oli sadunomaisen kaunis päivänlaskun purppuraisia ja sinipunaisia värejä loistaessaan, niin että saattoi kuvitella elävänsä unta liukuessaan gondolissa pitkin leimuavaa vettä hämmästyttävien rakennusten ohitse. Kaikki tämä ihmeellinen ja epätodellinen kauneus oli omiaan harhaannuttamaan ajatukset väärille teille ja siksi sanoin opetuksesi tuolle nuorelle pojalle, että vain yksi oli ihmiselle tarpeellinen. Mutta hän

käsitti väärin sanani, nyökkäsi innokkaasti ja sanoi, että hänen päämääränsä olikin oppia piirtämään ja käsittelemään värejä mes tarin tavoin eikä tosiaan voinut olla mitään korkeampaa päämäärää. Siksi hän aikoi pyrkiä mestari Tizianin oppilaaksi, kunhan kasvaisi vielä pari vuotta pituutta.

Mestari Tizianin avarassa työpajassa oli koko joukko pingotettuja kankaita käännettyinä seinää vasten, niin että vain nurja puoli jäi näkyviin. Mestari itse oli parrakas, keski-ikäinen mies, hänen pienissä silmissään oli tutkiva ja ahne katse ja mielestäni hän oli varsin rahvaanomainen käyttäytymisessään. Mutta hän otti minut auliisti vastaan vilkaistuaan kultaketjua kaulassani ja sormuksia sormissani ja näytti minulle P. Pietari marttyyryn tappamista esittävän, suurikokoisen taulun. Hän kertoi alkaneensa maalata myös muotokuvia ja näytti esimerkkinä minulle herra Pietro Aretinon muotokuvan. Tämä herra Aretino oli minulle tuntematon, mutta minulla oli tilaisuus verrata muotokuvaa häneen itseensä, koska hän oli juuri lopettanut mallina seisomisen ja viipyi työpajassa jakaakseen ilta-aterian mestarin kanssa. Hänen puheistaan ymmärsin, että hän oli Venetsiaan saapuneita pakolaisia, oppinut ja sukkelasanainen herra, joka oli saavuttanut mestari Tizianin täyden luottamuksen.

Mestari Tizian tarjosi minulle ostettavaksi erilaista puutavaraa ja kieltäydyttyäni hän käänteli minua eri puolilta ja sanoi, että minulla oli mielenkiintoiset kasvot ja että hän tunsii suurta halua maalata muotokuvan minusta. Herra Aretino vakuutti, ettei Italiassa eikä varmaan koko maailmassa ollut verrattomampaa muotokuvainmaalaria kuin mestari Tizian ja että hänen tarjouksensa oli minulle mitä suurin kunnia ja etu, jota minun ei sopinut torjua. Kokemattomuudessani lupasin mielelläni tulla seisomaan hänen mallinaan, jos hän tosiaan oli sitä mieltä, että maailma menettäisi paljon, ellei hän ikuistaisi siveltimellään ulkomuotoani kankaaseen. Lupauksestani mestari Tizian heltyi siinä määrin, että kutsui minutkin jakamaan ilta-aterian kanssaan. Karkotettuaan oppilaansa keittiöön vaimonsa ja kolmen parkuvan lapsen luokse hän vei herra Aretinon ja minut ylellisesti koristettuun ruokasaliin ja tarjosi meille hyviä viinejä, maukkaita ruokia ja tuoreita hedelmiä.

Saatuaan sisäänsä pari pikarillista vahvaa viiniä herra Aretino alkoi kerskailla ja vakuutti pystyvänsä kynällään kohottamaan

maineeseen tai suistamaan häpeään kenen hyvänsä. Hän puhui Italian ruhtinaista kuin veljistään ja vertaisistaan ja kertoi heistä niin rivoja kaskuja, ettei hänen puheistaan päätellen mikään luonnollinen ja luonnoton pahe ollut näille ruhtinaille vieras. Minun oli pakko nauraa monta kertaa, vaikka minua hirvittivät nämä säädyttömät puheet. Juotuani viiniä rohkenin kysyä eikö hänelle ollut mitään pyhää maailmassa, mutta hän katsoi minuun kuin ääliöön ja sanoi:

»Herra Carvajal, oletteko tosiaan noin viaton vai teeskentelettekö vain, sillä olettehan maailmaa nähnyt mies. Nykyisenä maailmanaikana ja nähdessämme mitä kaikkea pahaa ympärilämme tapahtuu, vain typerys tai mielipuuhi voi enää uskoa johonkin eikä älykkäälle ihmiselle saata mikään muu olla pyhää kuin pilkka, epäily ja elämännautinto. Ehkä uskoin ennen lapsellisesti Italiaan, mutta enää en usko edes Italiaan, sillä ainoa oikea italialainen ja ainoa ystäväni maailmassa kuoli syliini keisarin kirottujen sotilaiden murskattua hänen reitensä arkebuusinluodilla. Hänen mukanaan kaatui Italian musta lippu ja Italia kuoli hänen kanssaan. Sen jälkeen ei enää mikään ole minulle pyhää, vaan kirjoitan sen hyväksi joka minulle eniten maksaa, riettautta sille joka riettautta rakastaa, ja hurskaita säikeitä sille joka kuvittelee niistä hyötyvänsä, eikä tässä ole mitään häpeämistä, vaan se on järkevän miehen ainoa keino puolustautua omaa aikaansa vastaan.»

Uskalsin sanoa, että hänen oppinsa oli pakanallinen ja epikuroslainen oppi, mutta hän kimmastui sanoistani, joi lisää viiniä, niin että viini valui pitkin hänen leukaansa, ja sanoi: »Italia on enää vain rosvottu ruumis eikä ruumista kukaan herätä elämään, vaan viisas mies yhtyy muiden mukana rosvoamaan sitä omalla tavallaan. Minusta on jo samantekevää tuleeko meistä keisarin vai sulttaanin orjia saksalaisten keihäsmiesten paskittua Roomassa paavinhiippaan. Viinin hehku suonissani, silmien ilo, värien loisto ja sanojen sointuva kauneus riittävät minulle elämäksi. Jos ystäväni Tizian on siveltimen mestari aikalaistensa joukossa, niin minun kynäni tarpeen vaatiessa puraisee syvempiä ja parantomattomampia haavoja kuin terävinkin miekka.»

Hän innostui omista sanoistaan ja alkoi huutaen vaatia kynää ja paperia kirjoittaakseen kirjeen jollekulle ruhtinaalle, joka oli häpäissyt häntä lähettämällä hänelle pienemmän rahasumman

kuin hän oli pulassaan pyytänyt. Meillä oli täysi työ hillitessämme tuota hurjaa miestä ja häntä rauhoittaakseen mestari Tizian kutsui seuraksemme kaksi mitä kauneinta naista, jotka viipymättä riisuiivat vaatteet yltään ilahduttaakseen meitä paratiisillisella alastomuudellaan. Tämän nähdessäni tunsin joutuneeni väärään seuraan enkä tiennyt mihin olisin katsonut, mutta mestari Tizian rauhoitti minua ja sanoi, että nämä molemmat naiset olivat vain hänen mallejaan eikä heidän virheettömässä ruumiillisessa kauneudessaan ollut mitään häpeämistä.

»He molemmat ovat säädylisiä naisia», hän vakuutti. »Neljästä hopearahasta he riisuvat vaatteet yltään ja kymmenestä hopearahasta he sallivat myös piirtämisen eivätkä he suinkaan pakota ketään vuoteeseen kanssaan eivätkä edes pidä sitä tarpeellisena, koska heillä kauneutensa ansiosta on muutenkin kylliksi suuret tulot. Alastomina heidät voi maalata pakanallisina jumalattarina, joiden kuvat viehättävät ruhtinaita, mutta toisen heistä olen maalannut riittävästi verhottuna myös P. Mariana alttaritauluun, jotta hänen maallinen kauneutensa herättäisi uskovaisissa hartautta tienviittana taivaalliseen kauneuteen. Ilahduttakaa siis silmiänne katselemalla heidän kauneuttaan eivätkä he suinkaan pane pahakseen, jos haluatte suudella ja hyväillä heitä, kuten minäkin tein teidän iässäänne, kunnes ymmärsin, että sillä tavoin harjoitettuna maalarin ammatti käy liian rasittavaksi heikoille ruumiinvoimileni.»

Mutta mestari Aretinon jumalanpilkka ja näiden naisten häpeällinen alastomuus säikäyttivät minut niin että palasin gondoliin, jonka soutaja oli kärsivällisesti odottanut minua pimeään asti. Lukuisat lyhyet gondolien keuloissa ja palatsien ovien molemmin puolin tekivät yön valoisaksi, ja pitkin kanavien tummaa vettä kantautui luutunsäveliä. Tummassa vedessä uiskenteli hajonneita kukkakimppuja ja helteinen yö ja viinin päihtymys tekivät minulle vaikeaksi muistaa mihin olin matkalla. Eikä gondolinsoutaja suinkaan auttanut minua, vaan vastaväitteistäni huolimatta pysäytti veneensä lukuisten ilotalojen kohdalla kehoitellen minua käymään sisään ja huoletta muistamaan, että ihminen elää vain kerran maailmassa. Näin minulla oli tunne kuin itse kiusaaja olisi soutanut minua Venetsian yössä ja menetin siinä määrin mielenrauhani, että vihdoin vuoteeseen päästyäni piehtaroin unetomana, kunnes Antti heräsi ja kehoitti minua valelemaan kylmää

vettä ruumiini arimpiin paikkoihin kuten hänen itsensäkin oli ollut pakko tehdä. Noudatin hänen hyvää neuvoaan ja sen ansiosta sain vihdoinkin hyvän unen monivaiheisen päivän jälkeen.

Lupaukseni mukaan kävin kahtena päivänä mestari Tizianin työpajassa seisomassa hänen mallinaan ja hän maalasi vaivatta minusta mitä kauneimman muotokuvan, jossa huolettomasti piteilin toisesta kädestä riisumaani venetsialaista hansikasta kapeiden pitsien koristaessa tumman asuni kaulusta ja hihansuita. Myös kultaketjun hän maalasi kaulaani enkä voinut kylliksi ihmetellä hänen nopeuttaan ja taitoaan maalarina. Kahden päivän kuluttua hän käänsi kankaan seinää vasten lepäämään ja alkoi puhua rahasta. Silloin vasta ymmärsin kauhukseni, että hän käsitti minun tilanteen tuon taulun, vaikka itse vain hyvän hyvyttäni olin seisonut hänen mallinaan tehdäkseen palveluksen hänelle, kun hän niin kauniisti puhui taiteilijalle mielenkiintoisista kasvoistani. Tällä tavoin turhamaisuuteni oli saattanut minut ansaan, sillä vastustellessani hän kävi niin hävyttömäksi, että kiireesti maksoin hänelle viisi kultarahaa käsirahana ja päästäkseni eroon hänestä lupasin lunastaa taulun palattuani pyhästä maasta. Juonessani minua auttoi mestarin itserakkaus, sillä hän ei lainkaan epäillyt sanojani, vaan uskoi taidostaan turhamaisena minun ilomieliin lunastavan taulun sen valmistuttua.

Matkaa suunnitellessamme päätimme, Antti ja minä, viettää sulaisen joulujuhlan Betlehemissä ja vapahtavan pääsiäisen pyhässä Jerusalemissa palataksemme vasta seuraavana keväänä takaisin ja säästyäksemme siten vaarallisilta myrskyiltä epäluotettavana vuodenaikana. Vinonenäinen ystäväni ei osannut kylliksi ylistää tätä viisasta päätöstämme ja hokutteli minut ostamaan monenlaisia lämpimiä vaatekappaleita ja tavaroita, joista minulla saattoi olla hyötyä vääräuskoisten ja juutalaisten parissa.

Mutta Venetsian loistava kaupunki, jossa elämä oli kuin alinomaista juhlaa, oli omiaan vieroittamaan ajatukseni ainoasta tarpeellisesta, kun taas Antti halusi parhaansa mukaan taistella maallisia kiusauksia vastaan ja aloittaa matkansa siveänä ja nuhteettomana.

»Tosin se ottaa lujille», hän tunnusti, »ja välistä koko raadollinen ruumiini on kuin itse tulenpalava perkele kaikkine riettaine halui-
neen, mutta tahdon kerrankin pitää ruumiini kurissa todistaakseni itselleni, kumpi on suurempi herra, tämä kuolevainen ruumis vai

kuolematon sielu, joka sen sisässä asustaa kuin vangittu karhu haisevassa kivikopissa. Olkoon koetusaikani syksystä jouluuun ja joulusta pääsiäiseen, mutta vietettyäni kokonaisen talven pyhässä maassa lienen hankkinut niin paljon hyviä tekoja, ettei jokin myöhäisempi harhaannus enää pysty pahasti sotkemaan puhdasta tiliäni Jumalan ja perkeleen välillä.»

Hän puhui vähäisen järkensä mukaisesti, ja mielestäni oli vain oikein, jos hän parhaansa mukaan jo Venetsiassa ajatteli vain hengellistä hyvänsä, koska ei totisesti ennen elämänsä aikana ollut siihen asiaan liiaksi ajatuksiaan tuhlannut. Mutta itseänikään en halunnut soimata saatuaani hyvän päätökseni ansiosta iloni takaisin, niin että osasin jälleen hymyillä ja nauraa, jopa tunsin laulun pulpehtivan sydämessäni. Olkoon puolustukseni, etten mitään palavammin odottanut kuin matkan alkamista voidakseni polvistua pyhän maan rantaan suutelemaan sen multaa viskatakseni entisen epäonnistuneen elämäni syntitaakan hartioiltani. Tämä onnellinen odotus sai sieluni pimeään hälvenemään.

Vaelsin siis Venetsiassa kuin onnellista unta nähden odotuksen hiuduttavan kuumeen vallassa, kunnes vinonenäinen ystäväni vihdoin illansuussa jouduttautui hengästyneenä luoksemme ja kehoitti meitä kiirehtimään laivaan, koska laivasaattueen oli määrä nostaa purjeet aamunkoitteessa. Sulloimme tavaramme sikin sokin ja soudatimme itsemme kuin hengenhädässä satamaan ankuroineeseen laivaan. Tosin se näytti epäilyttävän pieneltä isoihin kauppalaivoihin verraten, mutta vinonenäinen ystäväni vakuutti että se oli varattu kokonaan pyhiinvaeltajien käyttöön eikä ottanut muuta lastia. Rokonarpinen kapteeni otti meidät mitä kohteliaimmin vastaan huoneessaan, jonka lattiaa somistivat risaisiksi talletut itämaiset matot. Hän antoi meidän laskea kouransa kahdeksantoista tukaattia mieheen täysipainoisia kultarahoja ja vannoi vain vinonenäisen ystäväni ansiosta sallivansa meidän matkustaa niin uskomattoman halvalla.

Muonamestari näytti meille makuusijamme laivan lastihuoneessa, jonka lattia oli peitetty puhtailla oljilla, ja osoitti meille sangollista kehua viiniä kehoittaen meitä ammentamaan siitä kousikalla mielin määrin ja juomaan laivan laskuun, koska edesämme oli purjeiden nostamisen ilon ja riemun päivä. Vain pari sameaa tuikkua valaisi laivaa, niin ettemme kaiken hälinän keskellä voineet paljonkaan tarkastella matkatovereitamme.

Vinonenäinen ystäväni palasi kapteenin luota heittämään meille jäähyväiset. Hän syleili minua hartaasti, vuodatti kuumia kyyneleitä ja toivotti meille siunauksin hyvää matkaa. »Herra del Carvajal», hän sanoi. »En voi kuvitella onnellisempaa hetkeä kuin nähdä teidän palaavan terveenä ja ehjin jäsenen pitkästä matkaltanne ja tulen keväällä maltittomasti odottamaan rannassa jokaista laivaa nähdäkseni taas hurskaat kasvonne. Mutta matkan vaarojen varalta en voi muuta kuin vielä kerran mitä hartaimmin varoittaa teitä lyöttäytymästä puheisiin tuntemattomien miesten kanssa, miten maine sanoin he teitä houkuttelevatkin. Kaikki maailman satamat ovat täynnä tunnottomia onnenonkijoita eikä pyhä maa suinkaan ole tästä poikkeus, vaan kaikki vääräuskoisten paheellisuus ja juutalaisten ahneus on tarttunut kuin syöpä siellä maleksiviin kristittyihin. Jos kuitenkin joudutte vääräuskoisten kanssa rettelöihin, niin muistakaa sanoa vain 'Bismillah-irrahmaan-irraahim'. Tämä hurskas arabiankielinen tervehdys taivuttaa varmasti heidät suopeiksi teitä kohtaan.»

Vielä kerran hän suuteli minua molemmille poskille haikeasti itkien kivutakseen sen jälkeen rahapussi helisten laivan lahonneen kaiteen yli takaisin veneeseen. Enkä halua sen enempää kertoa tästä sydämettömästä miehestä enkä mielelläni muista häntä, sillä laivan nostettua raikkaaseen aamutuuleen paikatut purjeensa ja lähdettyä liitoksistaan natisten ja pohjavesi loiskuen liikkeelle kävi ilmi, että meitä oli petetty mitä jumalattomimmalla tavalla. Venetsian kirkkojen vihreät kuparikuvut eivät vielä olleet ehtineet vajota näkymättömiin meren syliin, kun minun oli pakko tunnustaa itseleni katkera totuus.

Pieni aluksemme kääntelevä raskaasti kuin uppoava ruumisarkku isojen kauppalaivain muodostamassa jonossa jäädessä koko ajan jälkeen niistä saattuetta suojelevan sotakaleerin ahdistellessa meitä kiirehtimään monenlaisin lippumerkein. Laivan merimiehet olivat risaisinta Jumalan hylkäämää roskaväkeä ja lisäksi varkaita, sillä jo ensimmäisenä iltana huomasin osan tavaroistani hävinneen, kun hyvässä uskossa olin jättänyt ne vartioimatta. Keskusteltuani muiden pyhiinvaeltajien kanssa älysin myös, että olin maksanut matkasta järjettömän hinnan, josta vinonenäinen välittäjä oli varmasti korjannut vähintään puolet omaan pussiinsa. Olihan joukossamme muutamia vaivaisia syntisiä, jotka vain yhden tukaatin hintaan olivat saaneet luvan seurata mukana laivan kannella asustaen.

Tästä kaikesta masennuin niin pahasti, että tunnustin nöyrästi erehdykseni ja sanoin Antille: »Tässä laivassa on kaikki hullusti. Se on vain madonsyömä röttelö laivaksi eikä mikään muu kuin Jumalan käsittämätön ihme voi pelastaa meitä joutumasta merihätään. Eikö olisi parasta hypätä ajoissa veteen ja uida rantaan?»

Mutta Antti lohdutti minua sanoen: »Olet kummallinen mies, Mikael, kun ensin maalasit minulle tämän laivan merikelpoisuuden ihmeeksi, mutta silmiesi avautuessa pudottaudut ehdoin tahdoin epätoivon syvimpään kuiluun. Onhan meille vakuutettu ja tahdon mielelläni uskoa, että tähän vuodenaikaan ei satu myrskyjä ja että vain vienot myötätuulet saattelivat meitä koko matkan ajan. Siksi olen valmis puremaan nöyrästi hapantakin leipää muistaen Herramme Kristuksen kärsimystä kuten muut hurskaat pyhiinvaeltajat ympärillämme eikä meille ole tapahtunut muuta vahinkoa kuin että olemme huonosta matkasta maksaneet liian hyvän hinnan. Mutta halleluja Herralle, sillä matka joutuu, purjeet pitävät ja joka hetki lähestymme lähemmäksi pyhää maata.»

Näin kauniilla tavalla Antti vahvisti heikkoa uskoani kantamatta minulle kaunaa kärsimästään vahingosta. Siksi lohduttauduin ja sanoin:

»Olet oikeassa, Antti. Miksi en luottaisi Jumalan varjelukseen kuten kaikki nämä hyvät miehet ja naiset ympärillämme. Ovathan laivuri ja merimiehetkin uskoneet henkensä tämän lahonneen astian varaan ja heidän henkensä lieenee heille yhtä kallis kuin oma henkemme meille.»

Mutta matkan edistyessä aloin epäillä matkatovereittemme hyvyyttä ja hurskautta ja ihmetellä mitkä sovittamattomat synnit olivat pakottaneet itse kunkin heistä tarttumaan pyhiinvaellussauvaan. Ensimmäisinä päivinä he tosin hypistelivät uutterasti rukousnauhojaan ja kerääntyivät lakkaamatta laulamaan virsiä, mutta matkan edistyessä useat alkoivat haukotella ja keskustella keskenään maallisista asioista ja monella heistä oli sellaiset juonteet kasvoissaan että aloin epäillä joutuneemme kurkunleikkaajien ja hirsipuulintujen seuraan.

Laivan keulassa makasi alinomaista jäsenten nytkähtelyä sairastava mies, joka oli taottanut rautavanteen vyötaistensa ympärille ja piti raskaita kahleita jaloissaan. Muuan palavasilmäinen ja likapartainen vanhus suostui liikkumaan laivassa vain nelinryömin ja

vannoi konttaavansa samalla tavoin pyhän maan rannasta Jerusalemiin asti. Sama mies herätti meidät eräänä yönä kauheasti kirkuen ja väitti nähneensä valkoisten enkeleiden lentää lepattelevan laivan ympärillä laskeutuen lepäämään mastonhuippuihin.

Mutta rokonarpinen kapteeni ei ollut keho purjehtija, vaan säilytti itsepintaisesti tuntuman laivasaattueeseen, niin että joka iltä tähtien syttyessä tavoitimme muiden laivojen mastolyhdyt niiden käärittyä purjeensa yöksi tai ankkuroitua rannikon suojaiseen lahdenpoukamaan. Jos hätäännyimme muiden laivojen liiaksi loitotessa, hän kehoitteli auliisti meitä tarttumaan airoihin saadaksemme terveellistä ruumiinliikuntaa ja muutaman kerran häädyimme soutamaan merimiesten rinnalla auttaaksemme matkan sujumista, vaikka viiteenkymmeneen nousevasta pyhiinvaeltajien joukosta oli tuskin viittätoista, jotka pystyivät pitelemään airoja. Niin raihnaista, rampaa, sairasta ja kelvotonta joukkoa olivat nämä hurskaat miehet, eikä naisia sopinut pakottaa airoihin, vaan he elivät laivassa omissa oloissaan rukoillen, laulaen, lörpötellen ja tehden erilaisia käsitöitä.

Heidän joukossaan oli nuori nainen, joka ensimmäisestä matkapäivästä lähtien herätti uteliaisuuteni. Vaatteittensa ja kauniin ryhtinsä ansiosta hän poikkesi kokonaan muista. Hänen pukunsa silkkietumus oli koristettu hopeakirjailuin ja helmin eikä häneltä puuttunut koruja, niin että ihmettelin suuresti, miten hän oli joutunut tähän saastaiseen joukkoon. Häntä saatteli ja suojeli muodottoman lihava naispalvelija. Mutta hämmästyttävintä oli, että hän käytti alinomaa huntua ja verhosi huolellisesti silmänsäkin. Ensin luulin hänen vain turhamaisuudesta varjelevan kasvojaan kuumalta päivänpaahteelta, mutta sitten huomasin hänen pitävän huntua myös iltaisin ja päivän laskettua. Tosin olin tottunut näkemään Venetsiassa hunnuttautuneita naisia, mutta nuo Venetsian turmeltuneet naiset pitivät luullakseni huntua vain herättääkseen uteliaisuutta ja olivat liiankin alttiit vetämään hunnun sivuun ja paljastamaan kasvonsa herättääkseen ohikulkijan huomion.

Tämä salaperäinen nainen laivassa sen sijaan peitti kiireesti kasvonsa huomattessaan jonkun lähestyvän. Sen verran saattoi kuitenkin hunnun lävitse nähdä, etteivät hänen kasvonsa ainakaan olleet epämuodostuneet tai rumat kuten ensin epäilin, vaan hänen kasvojensa nuoruus paistoi houkuttelevana hunnunkin lävitse, kuin päivä ohuen pilven takaa. Siksi en voinut ymmärtää mikä raskas synti

MIKAEL HAKIM ON MIKAEL KARVAJALKA -ROMAANIN
JATKO-OSA, JOSSA NEUVOKAS TURKULAISSYNTYINEN
MIKAEL LÄHTEE PYHIINVAELLUSMATKALLE
PALESTIINAAN.

Mikael, melko vilpitön mutta opportunistisiin taipuvainen nuorukainen, lähtee kasvattajensa Antti Tykinvalajan kanssa pyhiinvaellusmatkalle. Venetsiasta kohti Palestiinaa lähteneen laivan kaappaavat islaminuskoiset merirosvot, ja matka vie osmanien pääkaupunkiin Konstantinopoliin. Siellä Mikaelista tulee puolivahingossa lääkäri, »hakim». Suurvisiiri Ibdrahimin suosioon päässyt Mikael nousee merkittävään asemaan sulttaani Solimanin hovissa ja joutuu valtataisteluiden pyörteisiin.

Kolme Waltarin Sinuhen jälkeen kirjoittamaa historiallista suurteosta, 1500-luvun Eurooppaan sijoittuvat *Mikael Karvajalka* (1948), *Mikael Hakim* (1949) sekä etruskien aikaan sijoittuva *Turms Kuolematon* (1955) julkaistaan komeina juhlapainoksina.

